Ministry of Higher Education and Scientific research

کۆلێژ: زانستە ئیسلامییەکان

زانکۆ : سه لاحه دین – هه ولێر

بابەت: کوردناسیی گشتی

پەرتووکی کۆرس: قۆناغی یه کە م -

ناوی مامۆستا : جودت أنور مجید

ساڵی خوێندن: ٢٠٢٢ - ٢٠٢٣

پەرتووكی كۆرس
Course Book

١١. ئامانجەكانی كۆرس:

١- ڕوونكردنەوەی هەموو ئەو بابەتانەیە كە لە بارەی گەلی كوردەوە روونەكراونەتەوە، لێرەدا روونتر دەكرێنەوە و قوتابیان و خوێندكارانیان پێ ئلشنا دەكرێ.

٢- بابەتەكە وەكو بابەتێكی رۆشنبیری گشتی دەبێ

٣- ڕاستكردنەوەی ئەو زانیارییانەی،كە ناحەزانی نەتەوەی كورد دژی كوردییان نوسیوە و نابابە تییانە لە بەرژەوەندی خۆیان ڕاستییەكانیان شێواندووە .

٤- لەپێناو ناساندنی قوتابی و خوێندكارانی غەیرە كورد، بە ڕیشە و ڕەچەڵەكی كورد و سەربەخۆی زمانی كوردی و داب و نەریت و شێوازی بیركردنەوە و شارستانیەتی كورد.

٥- ناساندنی قوتابی و خوێندكاران بە سامانی دەوڵەمەندی كەلتوور و كەلەپوور و جوگرافیا لایەنە جیاجیاكانی ژیانی نەتەوەی كورد و نەژاد و مێژوو و زمان و ئەدەبیاتی كوردی .

٦- تێگەیاندنی قوتابی و خوێندكاران لەو حەقیقەتەی كە كورد نەتەوەیەكی خاك دابەشكراوی بێ قەوارەیە و بە درێژایی مێژوو توشی قڕكردن و ڕاگواستن و گۆرینی دیمۆگرافیای خاك و ناسنامەی نەتەوەیی بۆتەوە .

٧- تێگەیاندنی قوتابی و خوێندكارانە ، كە كوردیش خاوەنی زمانێكە لە ئاستی زمانەكانی دیكەی دنیادایە لە ڕووی سروشت و پێكهاتەوە ، هەوڵ بدا بۆ پێشخستنی زمانەكەی لە ڕێگای بەكارهێنانی زمانی كوردی لە نووسین و داهێنانەكانیدا.-

١٢. ئەركەكانى قوتابى ئەركى قوتابى لەم بابەتەدا زۆرگرنگە كە ئامادەبوونى بەردەواميان هەبێو تێبينييەكان تۆماربكەن و بەشداربن لە وانەكە بە رێگاى گفتوگۆو خستنە ڕووى تێبينييەكان" هەروەها خوێندنەوەى ئەوسەرچاوانەى كەلەليستى سەرچاوەى كۆرسبووكەكەئاماژەيان پێكراوە" بۆ ئەوەى پێشوەختەزانياريان هەبێ لەسەر بابەتەكە.
١٣. ڕێگە ى وانه ووتنه وه **ل ەم وانەیەدا چەندین شێواز بەكاردەهێنری ب م گەیش و بەئامانج ەكان و گەیان دنى زانیاریی ەكان ب مقوتەابی وەكەو رێگەای ئامادەكاری،كەە تیایەدا بابەتەكان بەە قوتابیەان دەدرێ لەگەە ً بەەكارهێنانی یەەندرِیگایەەكی دیكەەی وەكەو رێگەای گ توگەم و پرسەیار و وەِلام)سەوو و جەواب(لەەپًێناو دەۆلەمەنەدكردنی بابەتەكەو باشی گەیاندنی زانیارییەكان. بەكارهێنانی هەریەك لەم شێوازانەش بەپًێی سروشتی بابەتیوانەكە و بوونی سەریاوە و همكاری پیًویستی بەردەست دەگمِرێ.**
١٤. سيستەمى هه ڵسه نگاندن **هه ڵسه نگاندن له م بابه ته دا به ڕێگاى ئه نجامدانى كويز و لێپرسينه وه ى ڕۆژانه له بابه ته كه و ئه ركى ماله وه ئه نجامدانى تاقيكردنه وه ى وه رزى ده بێ كه تێكراى تاقيكردنه وه ى وه رزى له سه ر) ٤٠ (نمره ده بێ.** تاقيكردنەوەى كۆتايى كۆرس)٦٠(نمرە.
١٥. ئه نجامه كانى فێربوون ثةيداكردنى شارةزاٍيى تةواو سةبارةت بة مێژووى كورد -ئاشنا بوون بة ڕِووداو و ئةو بابةتانةى ، كة ثةيوةندييان بة گەلى كورد هەيە. -شارةزابوونى تةواوى خوێندكار بة زمان و ئةدةبى كوردى . طةياندنى زانستى نوىَ سةبارةت بة هةموو بابةتێكى ثةيوةنديدار بة)زمان و ئةدةبى كوردى(.

١٦. ليستى سەرچاوە

١ - ئيحسان نوورى ثاشا) ١٩٩١(، ميَ ذووى رِةط و رِةضةلَ ةكى كورد،وةرطيرِ انى حةمةكةريم عارف،ضاثى يةكةم ،ضاثخانةى وةزارةتى ثةروةردة – هةوليَ ر .

٢- زبير بلال اسماعيل) ١٩١١(، ميَ ذووى زمانى كوردى ، وةرطيَرِ انى : يوسف رووف على،دار الحرية للطباعة –بغداد .

٣- سةلام ناوخؤش و نةريمان عةبدوللَاَ و ئيدريس عةبدوللَاَ)٢٠٠٩(،كوردؤلؤجى، ضاثي ضوارةم، ضاثخانةى منارة. هةوليَ ر .

١- سةلام ناوخؤش و نةريمان خؤشناو)٢٠١٠(، زمانةوانى ، ضاثى يةكةم، ضاثخانةى منارة، هةوليَ ر.

٥- شوكرية رةسول)١٩١٩(، ئةدةبي كوردى و هونةرةكانى ئةدةب، مطابع التعليم العالي .

٦-عبدالواحيد مشير محمود)٢٠١١(كوردؤلؤجى ، ضاثخانةى ثاك –هةوليَ ر.

٧- عةلائةدين سةجادى)١٩٧١(، ميَ ذووى ئةدةبي كوردى ، ضاثي دووةم.

١-عةلائةدين سةجادى)٢٠٠٠(، ميَ ذووى ثةخشانى كوردي، ضاثخانةى وةزارةتى ثةروةردة . هةوليَ ر.

٩- عةزيز طةردى)١٩١٧(،ثةخشانى كوردى ، ضاثخانةى زانكؤي سةلاَ حةددي-هةوليَ ر.

١٠- عةبدولسةلام نةجمةدين عةبدوللَاَ)٢٠٠١(، شيكردنةوةى دةقى شيعرى لةرِ ووى زمانةوانييةوة ، ضاثخانةى حاجي هاشم. هةوليَ ر .

١١- مستةفا نةريمان)١٩١١(، رِيَ نووسى كوردى لة رِ ةط و رِ يشةوة ، لة بلآوكراوةكانى خانةى رِ ؤشنبيرى و بلآوكردنةوةى كوردى ،دارالحرية للطباعة – بةغدا

١٢- محةمةد مةردؤخى) ٢٠٠٧(، ميَ ذووى كورد و كوردستان ، وةرطيَرِ انى. عةبدول كةريم محةمةد سةعيد ،ضاثي دووةم، خانةى ضاث و بلاَ وكردنةوةى ضوارضرا. سليَ مانى.

١٣- مارف خةزنةدار)٢٠١٠(، ميَ ذووى ئةدةبي كوردى، بةرطي يةكةم، دةزطاى ضاث و بلاَ وكردنةوةى ئاراس.

١١-محمد معروف فتاح)٢٠١١(،زمانةواني، ضاثى سيَ‌ًيةم،ضاثخانةى ئةكاديمياى كوردى،هةوليَ‌ًر.

١٥- وريا عومةر ئةمين)٢٠٠٩(، ئاسؤيةكى ترى زمانةواني ، بةرطى يةكةم ، لةبلآوكراوةكانى دةزطاى ضاث و بلآوكردنةوةى ئاراس – هةوليَر.

۱۷. بابەتەکان	ناوی مامۆستای وانەبێژ
ئەیلول یةكةم / بةشی جوطرافیا هةفتةی چوارەم : - ڕوونكردنه وه ی كۆرسبووك -دەروازەیەك بۆ كوردستان ١- زاراوەی كوردستان ٢- شوێن)پێگەی جوگرافی (٣- شوێنی ئەسترۆنۆمی ٤- سنوور و ڕووبەر و شێوە تایبەتمەندی سروشتی كوردستان ١- بەرزی و نزمی) تۆبۆگرافیا (٢- ئاو و هەوا ٣- دەرامەتی ئاوی تایبەتمەندی مرۆی كوردستان ١- دابەشبوونی دانیشتوان بە پێی پێکهاتە ٢- دابەشبوونی دانیشتوان بە پێی ژینگە ٣- دابەشبوونی دانیشتوان بە پێی قەبارە ژیانی ئابووری لە كوردستاندا	٣كاتژمێر لەهەفتەیەکدا

١- كشتوكاڵ ٢- سامانی ئاژەڵ ٣- پیشەسازی و کانزاکان ٤- گەشتوگوزار تشرینی یەکەم دووەم / مێژوو هەفتەی‌یەکەم : یەکەم: تەوەرەی مێژووی کورد لەبابەتی کورد)کوردناسی(أ- ناوی کوردو کوردستان ١- کوردناسی چەمك و واتاکەی ٢- وشەی کورد)ڕیشەیی و ماناکی(٣- زاراوەی کوردستان لەسەرچاوەکاندا ٤- گەشتوگوزار ب- مێژووی ڕیشەی نەژادی کورد ١- نەژادی کورد لە دیدی ڕۆژهەڵاتناسان ٢- نەژادی کورد لە دیدی مێژوونوسانی کورد و غەیرە کورد ج- دانیشتوانی کۆنی کوردستان ١- هۆزەکانی کۆنی کورد ٢- مێژووی شارستانیەتی کۆنی کورد هەفتەی دووەم : دووەم: سەرەتاکانی پەیوەندی کورد بەئاینی ئیسلام جابانی کورد	

	• فەتحکردنی کوردستان لەسەردەمی خەلیفە عومەری کوری خەتاب • بارودۆخی کوردستان لەسەردەمی خەلافەتدا - میرنشینە کوردیەکان لەسەردەمی عەباسیدا - چەند لایەنێکی شارستانیەتی کورد لەسەردەمی ئیسلامیدا - دەوڵەتی ئەیوبی و ڕۆڵی ڕابەرایەتی سەلاحەدینی ئەیوبی - ڕۆڵی شارستانی زانایینی کورد لە مێژووی ئیسلامیدا هەفتەیسێیەم: سێ یەم: مێژووی نوێ و هاوچەرخی کورد - سەرهەڵدان و بوژانەوەی میرنشینە کوردییەکان - هۆکارەکانی ڕوخانی میرنشینە کوردییەکان - کوردستان لەململانێی وڵاتانی هەرێمیدا - هەندێ لایەنی پرشنگداری شارستانیەتی میرنشینەکان - بزاڤ و شۆرشە کوردییەکان لەسەدی نوزدە و بیستدا هەفتەیچوارەم: - کورد و بزاڤی ڕێکخراوەیی لە نیوەی یەکەمی سەدەی بیستدا کورد لە کۆنگرە و پەیماننامە نێودەوڵەتیەکاندا - کۆماری کوردستان لە مەهاباد جینۆساید تشرینی دووەم سێیەم / زمان

	هەفتەیەکەم : ١- زمان و گرنگی زمان و جۆرەکانی زمان)پێناسەی زمان لە ڕوانگەی زمانەوانی دەروونی و کۆمەڵایەتی و گرنگی زمان و و جۆرەکانی زمان)نوسراو،جەستەیە (٢- تایبەتییەکانی زمان) زمان ڕەفتارە – زمان دەنگە – زمان سیستەمە- زمان تایبەتە بەمرۆڤ – زمان هێمایە – زمان داهێنانە (٤- خێزانە زمانییەکان) هیندۆ ئەوروپی – سامی و حامی – تۆرانی (، هاوبەشی زمانی کوردی و هیندۆئەوروپی. هەفتەیدووەم : ٥- مێژووی زمانی کوردی و قۆناغەکانی) قۆناغی کۆن – قۆناغی ناوەند – قۆناغی شێوەزار – قۆناغی نوێ (٦- زارەکانی زمانی کوردی و شوێنی جوگرافی) زار – تایبەتمەندی زار – جۆرەکانی زار – زارەکانی زمانی کوردی(٧- زمانی ستاندەرد و هۆکارەکانی دروستبوونی) زمانی ستاندەرد،شێوەی دروستبوونی)ئایینی – سیاسی – ئەدەبی بەرز ،(هۆکاری نەبوونی ستاندەرد لە زمانی کوردیدا(. هەفتەیسێیەم : ٨- ڕێنووسی زمانی کوردی و گرفتەکانی پیتەکانی زمانی کوردی – گەشەی نوسین – نوسینی نمونەیی – جۆرەکانی ئەلفوبێ – گرفتەکانی ڕێنوسی کوردی (

	٩- پلانی زمان و سیاسەتی زمانی) زمانی دایك و پارێزگاریکردن لێی –گرنگی نەتەوایەتی زمانی دایك، ڕۆڵی نەرێنی زمانی بیانی لەسەر زمانی دایك – پلانی زمان – زمان و ئاسایشی نەتەوەیی (هەفتەیچوارەم : ١١- ململانێی زمانی بێگانە لەگەڵ زمانی کوردی)چەمکی ململانێ، قۆناغەکانی ململانێ، کارتێکەرەکانی سەر ململانێ(- گەشە و گۆڕانی زمانی –)چەمکی گۆڕان – بنەماکانی گۆڕان – هۆکارەکانی گۆڕانی زمانئاستەکانی گۆڕانی زمان (١٢- زمان و کەلتوور –) ڕەنگدانەوەی کەلتووری کوردی لە زماندا : ڕێزگرتن – پێکەوە ژیانتەبایی – مرۆڤدۆستی ...هتد(کانونییەکەم چوارەم / بە شی ئەدەب هەفتەییەکەم : یەکەم - مێژووی ئەدەبی کوردی دووەم- ڕۆژنامەگەری کوردی أ- ئەدەبی فۆلکلۆڕ)-پێناسەی فۆلکلۆر – گرنگی و بەهای فۆلکلۆری کوردی و رۆلی لە بونیادی شارستانی کورددا- بەشەکانی فۆلکلۆڕ)ئەفسانە – داستان – هەقایەت – پەندی پێشینان – مەتەڵ- -گۆرانی و هۆنراوە، ...هتد)هێنانەوەی نمونە بۆ

	هەریەکێکیان. (ب- ئەدەبی نوسراو)شیعر –پەخشان(١- شیعری کوردی)قۆناغەکانی شیعری کوردی(یەکەم / شیعری کلاسیکی کوردی)شێوازی شیعری کلاسیکی کوردی لە ڕووی ڕوخسار و ناوەرۆکەوە (هەفتەیدووەم: قوتابخانەکانی شیعری کلاسیکی کوردی - ئەدەبیاتی لوری : کورتەیەکی مێژووی دەربارەی باباتاهیری هەمەدانی و نمونەی شیعری - ئەدەبیاتی کرمانجی سەروو : کورتەیەك دەربارەی ئەدەبیاتی کرمانجی سەروو، نمونەی شیعری مەلای جزیری ئەدەبیاتی کرمانجی خواروو، قوتابخانەکەی سێ کوچکەی بابان و نمونەی شیعری نالی دووەم / شیعری نوێی کوردی - شیعری رۆمانتسیزمی کوردی - مێژووی سەرهەڵدانی شیعری نوێ و هۆکارەکانی نوێبوونەوە - تایبەتمەندێتی شیعری رۆمانسیزمی کوردی و جیاوازی لەگەڵ رۆمامسیزمی ئەوروپی - چەند نمونەیەکی شعری) گۆران وەك نمونە (هەفتەیسێیەم:

سێیەم / شیعری هاوچەرخی کوردی) لە بزوتنەوەی ڕوانگەوە تا دوای ڕاپەرین (لە ڕووی روخسار و ناوەرۆك و تایبەتمەندییەوە. پەخشانی کوردی _ مێژووی سەرهەڵدانی پەخشانی کوردی و هێنانەوەی نمونە لە نێو) دەقە کۆنەکان بە نمونەی سەرەنجام و میسحەفا رەش و جیلوە، ئاقییە نامە ،مەولودنامە، مەلامەحموودی بایەزیدی، ئەحمەدی خانی ...هتد(. هونەرەکانی پەخشانی کوردی :) هەقایەت – پەندی پێشینان – قسەی نەستەق – مەتەڵ – وتار – خوتبە – سەرگوزشتە – نامە – راگوزاری – چیرۆك – رۆمان – دراما (زۆر بە چری باسی هەریەکەیان بکرێت و نمونەیان بۆ بهێنرێتەوە (. یان دەتوانێت تەنیا جەخت لەسەر ئەم سێ هونەرەی خوارەوە بکاتەوە : - چیرۆکی کوردی - درامای کوردی - رۆمانی کوردی هەفتەیچوارەم تێبینی :) مامۆستای بابەت دوای دیاریکردنی هونەرەکانی پەخشان، باشتر وایە جەخت لەسەر ئەو سێ هونەرەی سەرەوە بکاتەوە، بۆ نمونە لە بابەتی چیرۆکی کوردیدا باسی ئەمانە بکات : - مێژووی سەرهەڵدانی صیرۆکی کوردی - تایبەتمەندێتی چیرۆکی کوردی - شێوازی چیرۆکی کوردی بە پێی قۆناغەکانی چیرۆکی کوردی لە رۆمانیشدا بە هەمان شێوە :	

	- مێژووی سەرهەڵدانی ڕۆمانی کوردی - قۆناغەکانی ڕۆمانی کوردی لە درامادا : ەرەکانی درامای کوردی) شانۆ – تەلەفزیۆن – سینەما – رادیۆ. (ەڵدانی شانۆی کوردی، وەك دەقی نوسراو – نەك نمایش و هونەری نواندن ەتمەندێتی شانۆی کوردی) جەختکردنەوە لە سەر ناوەڕۆکی. (
	٨١.بابهتیپراکتیک)ئهگهر ههبێت(

١٩. تاقیکردنەوەکان

ردنهوهیەپرسیارهکانزۆربهیبەوشهیوهکـرووونبکهوهچۆن...؟هۆکارهکانچیبوون...؟بۆچی...؟چۆن...؟دەستپێدەکات.
لهگهڵوهڵامینموونهییان نموونەدەبێتدەستهبهربکرێت

٢. راست وچەوت:

هیهکیکورتدەربارەیبابهتێکـدەستهبهردەکرێتوپاشانقوتابیبەڕاستیانچهوتدادەنێت.نموونەدەبێتدەستهبهربکرێت.

ژاردەی زۆر: لهمجۆرەتاقیکردنهوەیەژمارەیهکـدەستهواژەدەستهبهردەکرێتلەژێرڕستهیهک
وپاشانقوتابیاندەستهواژەیڕاستههڵدەبژێرێت.نموونەدەبێتدەستهبهربکرێت.